

ЛОГИСТИКАЛЫҚ ЖҮЙЕЛЕРДЕГІ АҒЫНДАР

Дәрістің мақсаты-логистикадағы ағындардың мәні мен мазмұнын ашу.

Міндеттері:

- "ағым", "материалдық ағым", "қаржы ағыны", "ақпарат ағыны", "қызмет ағыны" ұғымдарын түсіндіру;

- материалдық, қаржылық, ақпараттық және сервистік ағындарды сипаттау;

- материалдық, қаржылық, ақпараттық, сервистік ағындардың жіктелуін ұсыну.

Негізгі түсініктер: материалдық, қаржылық, ақпараттық, сервистік ағындар

Қарастырылатын сұрақтар:

1. Материалдық ағын ұғымы

2. Қаржы ағындары

3. Ақпараттық ағындар

4. Сервистік ағындар

Сұрақ 1. Материалдық ағын ұғымы

Ағын-бұл уақыт бірлігінде қозғалатын заттың, ақпараттың, жұмсақ құралдардың мөлшері. Жүктерді тасымалдау, тауарларды сақтау, топтамаларды жинақтау және шикізаттың бастапқы көзінен бастап соңғы тұтынушыға дейінгі жолда, кері және қайтарымды ағындарды қоса алғанда, басқа да логистикалық операцияларды орындау нәтижесінде пайда болатын материалдық ағын логистикалық жүйелерде негіз болып табылады.

Белгілі бір уақытта материалдық ағын Шикізат, жартылай фабрикаттар, аяқталмаған өндіріс немесе дайын өнім қоры болуы мүмкін (егер материалдық ағын салыстырмалы тыныштық жағдайында болса).

Басқарудың ыңғайлылығы үшін ағын бөлшек түрінде қарастырылады, оның алымында жүктің өлшем бірлігі (дана, тонна және т.б.), ал бөлгіште – уақыт бірлігі (күн, ай, жыл және т. б.) – т/жыл; м3 айына.

Қазіргі уақытта үй шаруашылығында ыстық және суық сумен жабдықтау токтары, есептегіштері бар газ ағындары өлшенеді. Нәтижесінде сіз тердің мөлшерін күн, ай немесе жыл бойынша бақылай аласыз.

Материалдық ағындар кәсіпорында логистика бөлімінің болуына қарамастан бар. Басқару кіші жүйесі болмаған кезде ағындар үйлесімсіз және бытыраңқы болады. Сондықтан физикалық тауар қозғалысын ұйымдастыруға артық уақыт пен ақша жұмсалады. Логистикалық тәсілдің ерекшелігі-кәсіпорын немесе кәсіпорындар тобы деңгейінде (жеткізілім тізбегін басқару кезінде) бірыңғай материалдық ағын мен заң қызметін басқару.

Материалдық ағындарды жіктеуде келесі негізгі топтар бөлінеді.

1 топ. Логистикалық жүйеге қатысты материалдық ағын: ішкі және сыртқы, кіретін және шығатын болуы мүмкін.

2 топ. Ассортимент бойынша материалдық ағындар біртипті және көпформалы болып бөлінеді. Бұл бөлу қажет, өйткені ағынның ассортимент құрамы онымен жұмыс істеуге айтарлықтай әсер етеді. Мысалы, аралас ассортиментті сататын көтерме азық-түлік нарығындағы логистикалық процесс жүктің бір атауымен жұмыс істейтін картоп қоймасындағы процестен мүлдем өзгеше болады.

3 топ. Көлік түріне қарай теміржол, автомобиль, су, әуе және құбыр көлігі түрлерінде материалдық ағындар бөлінеді.

4 топ. Ағындарды құрайтын жүктердің габариттік, салмақтық және физика-химиялық сипаттамалары бойынша:

Ауыр салмақты жүктер (көлік құралының жүк сыйымдылығын толық пайдалануды қамтамасыз етпейді, бір жүк орнының салмағы 500 кг артық);

Салмағы үлкен (бір жүк орнының салмағы 100-ден 500 кг-ға дейін);

Жеңіл салмақты жүктер (көлік құралының жүккөтергіштігін толық пайдалануды қамтамасыз етпейді, бір жүк орнының салмағы 100 кг-нан кем) (жеңіл салмақты жүктер – мақта, темекі және шай);

Өлшемсіз жүктер (бір жүк айлағының биіктігі-3,8 м – ден астам, ені – 2,5 м-ден астам, ұзындығы-жүк алаңының ұзындығынан көп). Габаритті емес жүктер тасымалдаудың ерекше жағдайларын талап етеді;

Сусымалы жүктер (үйіп тасымалданатын), мысалы, бидай дәні;

Құю жүктері (цистерналарда, бөтелкелерде және басқа да арнайы ыдыстарда тасымалданатын), мысалы, мұнай өнімдері;

дана жүк түрлері (өлшем бірлігі мен дана көрсетіледі));

ыдыс-даналы жүктерді өлшеу (ыдыс – қаптардың, жәшіктердің, орамдардың саны мен өлшенеді).

Топ 5. Тасымалдау кезінде орау әдісіне сәйкес ағындар бөлінеді: контейнерлерде; паллеттерде (паллеттерде); цистерналарда.

6 топ. Тауарлар қозғалысының сипаты мен уақыты бойынша ерекшеленеді:

Құбырлар арқылы жүктерді жылжыту кезінде пайда болатын үздіксіз материалдық ағындар;

Дискретті материалдық ағындар – көліктің барлық басқа түрлеріндегі ағындар.

Өндіріс және тауар айналымы салаларындағы материалдық ағындардың көпшілігі кеңістік пен уақыт бойынша дискретті (үзіліссіз) болып табылады.

7 топ. Ағынның параметрлерінің детерминизм дәрежесі бойынша:

Детерминистік материалдық ағындар – белгілі параметрлері бар, сирек кездеседі;

Стохастикалық материалдық ағындар. Егер ағын параметрлерінің кем дегенде біреуі белгісіз болса немесе кездейсоқ мән болса. Логистикалық жүйелерде ағындардың көпшілігі стохастикалық болып табылады.

8 топ. Сандық белгісі бойынша материалдық ағындар мыналарға бөлінеді:

Көлік құралдары тобының жүктерді тасымалдау процесінде пайда болатын жаппай ағындар, мысалы, теміржол құрамы;

Үлкен ағымдар бар-бірнеше автомобильдер, автоколонна;

Орташа ағындар толығымен жүктелген көлік құралдарымен келетін жүктемелерді құрайды;

Шағын ағымдар-көлік құралының жүксіздігін толық пайдалануға мүмкіндік бермейтін жүктер санымен қалыптасады.

9 топ. Кәсіпорындағы логистиканың функционалдық саласына тиістілігі бойынша (жабдықтау; өндіру; дайын өнімді өткізу; қайтарылатын материалдық ағындарды басқару салаларында).

Материалдық тоқтың құрамдас бөліктерін және оны кәсіпорын деңгейінде немесе кәсіпорындар арасында жылжыту ерекшеліктерін зерттеу "қиындықтарды" қалпына келтіруге мүмкіндік береді және физикалық өнімді оңтайландырудың алғашқы кезеңі болып табылады. Бұл ретте материалдық, ақпараттық, қаржылық және жүйелік ағындарды біртұтастұтастық ретінде қарау керек.

Сұрақ 2. Қаржы ағындары

Қаржы ағыны-бұл кәсіпорынның логистикалық жүйесі мен кәсіпорындар арасындағы материалдық және ақпараттық ағындармен байланысты қаржылық ресурстардың бағытталған қозғалысы.

Материалдық ағындарға қаржылық қызмет көрсетудің негізгі мақсаты олардың қозғалысын қажетті көлемде, қажетті мерзімде және қаржыландырудың неғұрлым тиімді көздерін пайдалана отырып қамтамасыз ету болып табылады. Қаржы ағынының негізгі сипаттамаларына көлем, шығындар және бағыт кіреді.

Ағынның көлемі уақыт бірлігі үшін ақша бірлігінде көрсетіледі. Ағынның құны оны ұйымдастыруға жұмсалған шығындармен анықталады. Қаржы ағынының бағытын оның ұйымдастырушы кәсіпорнына қатысты анықтайды. Кіріс, ішкі және шығыс ағындарды ажыратыңыз. Мысалы, сатып алушының жеткізушіге жеткізуін төлеу- Шығыс ағыны, ал сатушының ақша алуы-кіріс ағыны. Ішкі қаржы ағыны – бұл қорларда жансызданған ақша.

Қаржылық процестердің сипаттамаларына әсер ету материалдық және ақпараттық ағындардың қозғалыс схемаларының өзгеруіне әкеледі. Керісінше, тасымалданатын материалдық ресурстардың құны мен көлемі қаржылық көрсеткіштерге әсер етеді. Мысалы, жеткізушіден тауарларды жөнелту уақытына алдын-ала төлемнің әсері немесе материалдық қорлар мөлшерінің кәсіпорын қызметінің қаржылық-экономикалық көрсеткіштеріне әсері.

Қаржы ағындары шаруашылық байланыстардың мақсаты мен түрлері бойынша жіктеледі.

1 топ. Мақсаты бойынша қаржы ағындарын келесі түрлерге бөлуге болады: тауарларды сатып алуға байланысты; кәсіпорында ішкі тауарларды бөлу үшін қажетті қаржы қаражаты және қорларды ұстау; тауарларды өткізу немесе сату процесінде туындайтын шығындар.

2 топ. Шаруашылық байланыстардың түрлері бойынша ерекшеленеді: көлденең қаржы ағындары-қаржы қаражаты бір-бірінен тәуелсіз кәсіпорындар арасында өтеді(мысалы, жеткізуші мен беруші); тік қаржы ағындары-бас және еншілес ұйымдар арасында өтеді.

Осылайша, кәсіпорынның логистикасында тауарларды жеткізу, өндіру немесе өткізу процесінде материалдық ағындарға байланысты қаржылық ағындар ғана қарастырылады. Кәсіпорындағы қаржыны басқару қаржы қызметімен айналысады.

Сұрақ 3. Ақпараттық ағындар

Өндіріс және тауар айналымы салаларындағы ақпараттық ағындар материалдық ағындарға қатысты ілеспе болып табылады және оның қозғалысын басқару үшін қажетті ақпаратты қамтиды.

Ақпараттық ағындардың жіктелуі.

1 топ. Кәсіпорынға қатысты ақпарат ағындары ішкі және сыртқы, кіріс және шығыс болып бөлінеді.

2 топ. Ақпарат тасығыштардың түрі бойынша қағаз тасығыштарда және магниттік тасығыштарда ағындар бөлінеді. Сонымен қатар, ақпарат тасымалдаушысы адамның өзі болуы мүмкін, мысалы, жүкті PU-ti-ге немесе қоймадағы қоймашыға алып жүретін экспедитор.

3 топ. Пайда болу уақыты және пайдалану кезеңділігі бойынша ақпараттық ағындар: тұрақты; мерзімді; on-line; off-line болады.

4 топ. Материалдық ағынға қатысты ақпараттық ағындарды ажыратады: озық; синхронды; артта қалу; бағыт бойынша сәйкес келу; бағыт бойынша ерекшеленеді.

Уақытша экономикалық жүйелердегі ақпараттық ағындардың рөлінің артуы келесі себептерге байланысты:

- тұтынушыға тапсырыс мәртебесі, қоймада тауардың болуы, жеткізу мерзімі туралы ақпарат қажет, яғни ақпарат клиенттерге қызмет көрсетудің қажеттіэлементі болып табылады;

- толық және сенімді ақпараттың болуы сұраныстағы белгісіздікті азайту есебінен қорларға қажеттілікті азайтуға мүмкіндік береді.;

- уақытылы ақпарат бәсекелестік артықшылықтарға қол жеткізу үшін логистикалық жүйенің икемділігін арттырады.

Осылайша, логистикалық жүйелердегі ақпараттық қамтамасыз ету басқару шешімдерін қабылдайтын немесе жүктерді тасымалдау кезінде материалдық ағындардың қозғалысына қатысатын адамдарды ақпаратпен қамтамасыз етудің уақтылығы мен дәлдігін болжайды.

Сұрақ 4. Сервистік ағындар

Сервистік ағындар-бұл кәсіпорынның сыртқы немесе ішкі тұтынушыларының қажеттіліктерін қанағаттандыру мақсатында логистикалық жүйе немесе оның ішкі жүйелері құратын қызметтер ағындары.

Қызметтерді өндірушіден тұтынушыға материалдық ағындарды жылжыту процесінде делдалдар ұсына алады, сондықтан компания логистикалық процеске қатысушылардың үш жағын ажыратады. Өндірушілер мен сауда кәсіпорындары үшін бұл Тараптар мынадай: бірінші Тарап – шикізатты немесе тауарларды жеткізушілер; екінші Тарап – тұтынушылар; үшінші тарап – логистикалық делдалдар.

Логистикалық делдалдар әдетте негізгі және көмекші болып бөлінеді. Олардың негізгілеріне тасымалдаушылар, экспедиторлар, жауапты сақтау қоймалары жатады. Қосалқы логистикалық делдалдар-бұл сақтандырушылар, күзет кәсіпорындары, кедендік брокерлер, банктер.

Жеткізу тізбегінің тағы бір қатысушысы-бұл логистикалық провайдер. Шын мәнінде, бұл логистикалық делдал, бірақ одан бірнәрсе логистикалық функциялардың кешенін уақытша орындайтындығымен ерекшеленеді. Мысалы, жүктерді қоймалау, тасымалдау және кедендік рәсімдеу.

Осылайша, кәсіпорында логистикалық тәсілді қолдану қолданыстағы ағындық процестерді сипаттауды қамтиды. Бұл ретте материалдық, ақпараттық, қаржылық және сервистік ағындар өзара байланыста және өзара ықпалда қаралады. Материалдық ағындарды басқару әртүрлі деңгейдегі ағындардың қиылысында, сондай-ақ кәсіпорынның функционалды аудандары арасындағы материалдық құндылықтарды қайта өңдеу кезінде "қиындықтарды" іздеуге және жоюға бағытталған.

Қорытындылар

1. Материалдық ағын- бұл логистикалық жүйелердегі негізгі ағын. Ол бастапқы шикізат көзінен соңғы тұтынушыға дейінгі жолда тасымалдау, сақтау, құрастыру және басқа да логистикалық операцияларды орындау нәтижесінде пайда болады.

2. Қаржы ағыны-бұл кәсіпорынның логистикалық жүйесінде де, одан тыс жерлерде де материалдық, ақпараттық және басқа ағындар мен байланысты қаржылық ресурстардың бағытталған қозғалысы.

3. Ақпараттық ағын-логистикалық жүйедегі материалдық немесе жүйелік ағынға сәйкес келетін және басқару функцияларын іске асыруға арналған ауызша, құжаттық (қағаз және электронды) және басқа нысандардағы Хабарламалар ағыны.

4. Сервистік ағындар-бизнесі ұйымдастырудың сыртқы немесе ішкі тұтынушыларын қанағаттандыру мақсатында логистикалық жүйе немесе оның ішкі жүйесі (буын, элемент) құратын қызметтер ағындары.

5. Кәсіпорында логистикалық тәсілді қолдану қолданыстағы ағындық процестерді сипаттауды қамтиды. Бұл ретте материалдық, ақпараттық, қаржылық және сервистік ағындар өзара байланыста және өзара ықпалда қаралады.

Бақылаусұрақтары

1. Ағынұғымынанықтаңыз.
2. Ағынқандайбірліктердеөлшенетіндігін атаңыз?

3. Материалдықағынмәнін ашыңыз?
4. Материалдықағынқандайпараметрлерменсипатталатындығын талдаңыз?
5. Логистикалықжүйедематериалдықағындардыжіктеудіберіңіз.
6. Қаржыағыныдегеніміз не? 7.Қаржы ағынықандайбірліктерменөлшенетіндігін анықтаңыз?
- 8.Логистикадағы қаржыағынынсипаттаңыз.
- 9.Материалдық ағындардыбасқарудағықаржыағындарыныңрөліқандай екендігін сипаттаңыз?
- 10.Логистикадағы ақпараттықағындарқандайбелгілергесәйкесжіктелетіндігін саралаңыз?
- 11.Ақпараттық ағындардыңтүрлерін жіктеңіз.
- 12.Қазіргі экономикалықжүйелердегіақпараттықағындардыңрөлісипаттаңыз?
- 13.Логистикадағы қызметағынынанықтаңыз.
- 14.Логистикадағы сервистіқағындар мәнін ашыңыз.
- 15.Логистикадағы қызметағынынақатысушылардыатаңыз.

Қажетті әдебиеттер:

1. Бейжанова А.Т. Логистика. Оқулық құралы. – Алматы: Издательство «Дәуір», 2011 – 292 бет.
2. Бауэрсокс Дональд Дж., Клосс Дейвид Дж. Логистика:интегрированная цепь поставок / Пер. с англ. - М.: ЗАО "Олимп-Бизнес". 2018
3. Левкин Г.Г. Основы логистики. Учебное пособие. - М.: Инфра-Инженерия, 2018. – 240 с.
4. Гаджинский А.М. Логистика. Учебник. — 21-е изд. — М.: Дашков и К°, 2016. — 420 с.
5. Гаджинский А.М. Практикум по логистике.— 8-е изд. — М.: Дашков и К°, 2012. — 312 с.